

Ko valsts pārvalde dara un kādēļ tā nepieciešama?

Izzinošas nodarbības vecāko klašu skolēniem „Valsts pārvalde un vara Latvijā” uzsākām iedāvēt 2018.gada septembrī programmas „Latvijas skolas soma” ietvaros. Ideja par šādu mācīšanās metodi radās jau senāk, kad, man piecus gadus strādājot valsts pārvaldē Valsts administrācijas skolas direktores amatā, centos ar dažādām mācībām un pasākumiem palīdzēt valsts pārvaldē strādājošiem ieraudzīt viņu darba jēgu, kas parasti ir apslēpta dažādu dokumentu un problēmu gūzmā. Darba jēga valsts pārvaldē ir kalpošana sabiedrībai. Runāju arī ar studentiem par viņu vēlēšanos strādāt valsts pārvaldē un sapratu, ka attieksmes veidošanās sākas jau skolā – skolēni nesaprot, ko valsts pārvalde dara un vēl mazāk spēj iedomāties sevi šajā varas sistēmā.

Šobrīd vispārējā valdības sektorā strādā 223 tūkstoši cilvēku, no tiem tiešajā pārvaldē un pašvaldībās 175 tūkstoši. Ko skolēni zina par varu un pārvaldi Latvijā? Pilsoniskuma apziņa sākas ar zināšanām par valsts vēsturi, izpratni, kā valsts vara Latvijā attīstījusies, kādi ir valsts pārvaldes šībrīža uzdevumi.

2018/2019.mācību gadā izzinošajā nodarbībā „Valsts pārvalde un vara Latvijā” piedalījušies 595 skolēni 24 dalībnieku grupās. Dalībnieku ģeogrāfija bijusi plaša - Āgenskalns, Ķengarags, Rīgas centrs, Balvi, Brocēni, Sigulda, Liepāja. Plašs ir arī iepazīto tēmu loks, jo stāsts ir par trīs pamatlīnijām, kuras mācāmies un attīstām:

- cieņa pret savu valsti, valstisko piederību, pret mums pašiem,
- domu plašums un uzskatu dziļums par valsti, pārvaldību un varu,
- jautājumi par katra cilvēka aicinājumu dzīvē, t.sk., uzdodot jautājumu, kas ir mana identitāte, mana vieta un uzdevums šajā valstī.

Vecāko klašu skolēni bieži dzird izteikumus, ka šajā valstī nekas nav labi, ka amatpersonas neko nedara; skolēni sāk šos izteikumus atkārtot un neaizdomājas, ka tiem pamatā bieži vien var būt zināšanu trūkums un ilūzijas par to, kas ir valsts pārvalde, kādi ir tās pienākumi, ko valsts pārvalde mūsu vietā var izdarīt, ko mums var dot. Var jau atcerēties arī kādu citu slavenu izteikumu un nejautāt, ko jūsu valsts var izdarīt jūsu labā, bet ko jūs varat izdarīt savas valsts - tāpat Latvijas labā. Ar šo nodarbību cenšamies sniegt pienesumu ļoti svarīgā pārejā - no žēlošanās uz aktīvu rīcību un atbildības kultūru, no bezspēcības un bailēm - uz zinošu iesaistīšanos varā, kas atbilst katra paša dzīves aicinājumam.

Nodarbības ietvaros runājam par ievērojamiem valstsvīriem – Jāni Čaksti, Zigfrīdu Annu Meirovicu, par to, ka 1. Saeimā no 100 deputātiem 22 bija juristi. Stāvēt pie Saeimas ēkas (Vidzemes bruņniecības nama), pieminam ne tikai Satversmi un Saeimas vēlēšanu vēsturi, bet arī Franci Trasunu, kurš bija Saeimas deputāts, kuram uzstādīta piemiņas zīme turpat pie Jēkaba katedrāles sienas un kurš vienlaicīgi bija gan valstsvīrs, gan priesteris, gan kultūras darbinieks, ar sarežģītu dzīves stāstu. Ieklausoties šajā stāstā, skolēni var aizdomāties, ka, lai sasniegtu savus mērķus, ir jāstāpjas arī ar pretdarbību un brīžiem tā var būt ļoti spēcīga. Atceramies Oskaru Kalpaku un uzzinām, kā viņš lika ģeometriju eksāmenu, stājoties karaskolā. Runājam par Latvijas valsts personībām dažādos laikos, par valsts pārvaldes un katra pilsoņa atbildību, par reformām - vai un kā tās saistītas ar sabiedrības interesēm.

Skolēni uzdod jautājumus, un bieži šie jautājumi ir vesela stāsta vērti, piemēram, "Kāpēc Latvijā ir 13 ministrijas?", „Vai meitenes var dienēt Bruņoto spēku Goda sardzes rotā?", „Kas ir pārāks - pašvaldība vai ministrija?", „Kādēļ mēs nevaram iztikt bez varas?" Ko Jūs atbildētu uz šiem jautājumiem?

Gandrīz puse dalībnieku bijusi no skolām ar krievu mācību valodu, un izrādās, ka bieži vien skolēni bija pārsteigti, ka arī viņiem vispār būtu iespējams saistīt savu nākotni ar darbu Latvijas valsts pārvaldē vai pašvaldībās.

Gadās, ka sākumā liela daļa dalībnieku turpina „čatot” mobilajās ierīcēs, bet, kad esam pie Rīgas pils, visi jau ir „pieslēgušies”; gājieni noslēdzam pie Brīvības pieminekļa, nobaudot „Laimas” konfektes Latvijas karoga krāsu papīriņos un pārrunājot dažādu ievērojamu cilvēku domas par valsts pārvaldi un varu.

Tikai ieraugot un saprotot, var rasties interese. Arī par valsts pārvaldi. Līdzīgi kā ar mākslu, mūziku, jebkuru jomu - zināšanas palīdz ieraudzīt, jo zinām, ko skatīties, klausīties, ko atrast. Ja esam zinoši savas valsts kultūrvēstures un valstiskuma pazinēji, varam ieraudzīt savu vietu tajā. Mums ir jādara šī valsts labāka, un nozīmīga būs jaunās paaudzes rīcība, iesaistīšanās valsts pārvaldē.

Paldies skolām un klasēm, kuras piedalījās! Šī gada rudenī turpināsim piedāvāt nodarbību „Valsts pārvalde un vara Latvijā”. Pamatmaršruts: Rātslaukums, Rātsnams – Doma laukums - Radio ēka - Finanšu ministrija - Saeimas ēka - Pils laukums, Rīgas Pils - Latvijas Banka - Nacionālais teātris - Ārlietu ministrija - Kultūras ministrija - Aizsardzības ministrija - Esplanāde - Tieslietu ministrija, Ministru kabinets - Apgabaltiesa - Brīvības piemineklis.

Informācija par ekskursiju ievietota mājas lapas <https://www.km.gov.lv/lv/kultura/kultura-timekli/projekti/kulturas-norises-berniem-un-jauniesiem/aicinam-iepazities-ar-kulturas-pasakumu-piedavajumu> sadaļā „ARHITEKTŪRA, DIZAINS, MANTOJUMS, KINO U.C.”, kā arī www.pacd.eu

Edīte Kalniņa

Nodibinājums „Public administration Competence Development”